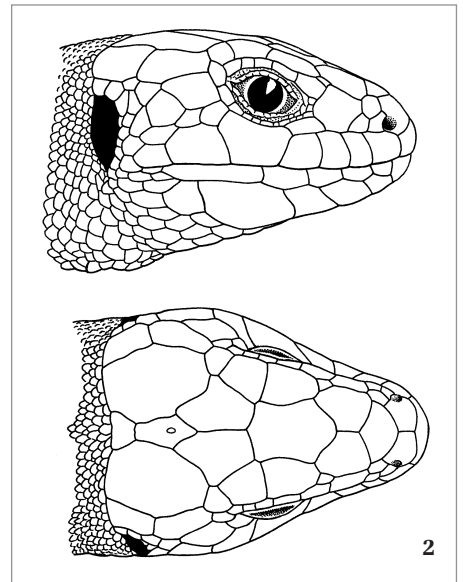

Jiří Moravec (ed.) a kolektiv: Fauna ČR – Plazi

Když jeden můj kolega slyšel, že se připravuje nová monografie o českých plazech, vyhrkl: „Cože, už zase?“ Pak se ale zamyslel a dodal: „No, vlastně, kdy vyšla ta Barušova a Olivova Fauna ČSFR: Plazi? To už bude přes 20 let. Tak to by novou knihu opravdu chtělo.“ Chtělo – od vydání zmíněné publikace nějak nepozorovaně uběhlo 23 let. Ještě si pamatuji, jak jsem jako gymnaziální student zahlédl novou, tehdy první ucelenou monografii o českých (respektive československých) plazech z výlohou knihkupectví a jak jsem utíkal domů pro peníze, abych se do ní už mohl začíst. Stala se na dlouhou dobu kvalitním a neocenitelným zdrojem informací, které v té době bylo možné získat pouze návštěvou knihoven a děláním výpisků, případně pořízením fotokopii často jen z prezenčně zapůjčených knih nebo časopisů. Zkrátka, byla to jedna z knih, které formovaly můj přehled o již tehdy mnou milované skupině plazů. Dnes je situace v mnohém jiná: většinu nedávno publikovaných vědeckých prací lze získat několika klepnutím myši, případně vám autor e-mailem rád článek pošle ve formátu pdf, šťasten, že se v informační smršti někdo zajímá právě o jeho příspěvek. Podobná kniha má tedy v současnosti jiné poslání: uceleně zprostředkovat kvalitně roztríděné a přehledně uspořádané informace lidmi, kteří mají s předmětem přímou zkušenost. To se autorům recenzované publikace podařilo naprosto dokonale. Z výsledné podoby jasně vidíme, že každou část psal pod vedením zkušeného hlavního editora Jiřího Moravce člověk s velkou praktickou zkušeností s pojednávanými tématy a suverénním přehledem v dané oblasti. V mnoha případech jde o lidi, kteří se vědeckému nebo ochrannému problému velmi aktivně věnují a ve své práci dosáhli vysoké úrovně a vynikajících výsledků. Je opravdu potěšitel-

né, jak se za posledních 20 let rozrostla obec lidí schopných napsat kvalitní herpetologický příspěvek.

Co si budeme povídat, Česká republika má plazi faunu chudou, žijí zde pouhé čtyři druhy ještěrek, dva druhy slepýšů (snad, konzervativní čtenář může argumentovat, že pouze dvě jasně geneticky oddělené linie druhu jednoho – co je druh a co ne, je otázka složitá...), čtyři druhy užovek a zmije. Obohatit naši faunu o nějaký nepůvodní druh se zatím našťestí moc nedaří, i o tom pojednává originální oddíl knihy. Žádný druh žijící u nás není v celosvětovém měřítku ohrožený. Přesto máme na čem bádat a co chránit. Vědecká aktivita není omezena malou diverzitou, vřdyt mnohé světově proslulé herpetologické práce vznikaly a vznikají třeba ve Švédsku, které nám naši plazi faunu může závidět. Kniha výborně vystihuje specifika českých populací a podrobně rozebírá bádání o českých druzích plazů, ale zasazuje je vždy do kontextu evropských či celosvětových souvislostí. I když druhy žijící v ČR a považované zde za extra vzácnost, jako jsou ještěrka zelená (*Lacerta viridis*), ještěrka zední (*Podarcis muralis*), užovka stromová (*Zamenis longissimus*) a užovka podplamatá (*Natrix tessellata*) se v jiných částech svých areálů vyskytují běžně až nejběžněji, přesto jejich populace na okrajích areálu zasluhuje zvláštní péči a pozornost. Je skvělé, že dnes už umíme dobře definovat faktory, které jejich výskyt omezují, a že se v mnoha případech děje něco na jejich ochranu. Kniha zdůrazňuje, že pečlivou ochranu a pozornost si zasluhují také – možná především – klesající stavy široce rozšířených druhů donedávna považovaných za běžné, např. ještěrka obecná (*L. agilis*). Je proto záslužné, že u každého druhu zahrnuje i kapitulu o jeho rozšíření v ČR s rozebráním aktuálního stavu a perspektiv populací.

Po celkem stručné obecné části, která obsahuje velmi zajímavou kapitolu o plazech kenozoika, umožňující čtenáři posoudit, jaké procesy formovaly současnou plazi faunu na území našeho státu a co zde ještě v geologickém měřítku nedávno žilo, si můžeme přečíst pojednání o jednotlivých druzích. Druhy jsou zpracovány přehledně, u každého z nich autoři uvádějí morfologii, taxonomii, souhrn cytogenetických a fylogenetických dat, rozšíření, biotopy, ale i poznatky o chování a základních charakteristikách životních strategií (informace o pohlavní dvojtvárnosti, růstu, reprodukci, věku při dospívání apod.). Za velice cenné považuji široce pojaté stati o parazitech, které bývají v klasické herpetologické literatuře do značné míry opomíjeny.

Grafická úprava je vzorná, množství a kvalita vysoce informačně nabitých fotografií a ilustrací zvyšují atraktivitu knihy. Snad jediná zarmocující věc je chybějící podoba 8 map rozšíření, které nedopatřením pronikly až do tisku a musely být opraveny formou vložených errat. Co se dá dělat. K obdobným věcem přes veškerou péči dojít může, v tomto případě se tak stalo shodou různých okolností během poslední fáze přípravy knihy.

Pokud je recenzent s publikací spokojen, připojí závěrem dnes už dosti otřepané znějící klíše, že je podnětná, významná, nepostradatelná pro toho i onoho a že se stane milníkem pro danou oblast. Takový komentář v případě recenzované knihy nejsou žádné zdvořilostní fráze. Až se bude za nějakých 20 let připravovat další monografie o českých plazech, budou mít její autoři co dělat, aby udrželi úroveň předchozího zpracování. Lačka je nastavena hodně vysoko...

Academia, Praha 2015, 532 str.
Doporučená cena 595 Kč

- 1 Pohlavně aktivní samec ještěrky zelené (*Lacerta viridis*) se světlými skvrnami na tmavším podkladě. Přírodní rezervace Kalvárie (2006). Foto J. Moravec
- 2 Hlava ještěrky obecné (*L. agilis*) z laterální (nahore) a dorzální strany; dospělý samec z lokality Malé Kyšice. Orig. J. Moravec

